

Būve

Neparastai ēkai Rīgā atjaunota vēsturiskā fasāde

Pēteris Uzars
Foto: AS Būvuzņēmums Restaurators arhīvs

Arvien biežāk Rīgā atjauno ne vien valstiski nozīmīgus objektus, bet arī dzīvojamos namus pilsētas centrā. Viens no tādiem atrodas Aleksandra Čaka ielā 61, un tas ievērojams ne vien ar to, ka tikko atjaunota šā nama vēsturiskā fasāde. Ēkai, kuru 20. gadsimta trīsdesmitajos gados projektējis labi pazīstams arhitekts un Latvijas valstsvīrs, ir arī īpašs tapšanas stāsts.



Fakti par ēkas arhitektūru

Visus stāvus atdala horizontālas dzegas: virs pirmā stāva ar izteiktu, izvirzītu profilu; virs trešā stāva platāka, dekorēta ar vienlaidu zobiņu joslu jeb dentikuliem, tad ornamentālu olinājuma joslu; virs ceturtā stāva šaurāka, viegli profilēta josla.

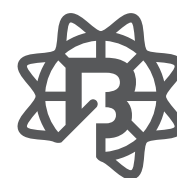
No otrā uz trešo stāvu visā to augstumā starp logiem vertikālās plaknes aizpilda pilastrī, dekorēti ar kanelūrām, vainagojumā korintiskā ordera kapitelis ar sānu volūtām un akanta lapām, papildināts ar skulpturālu tēlu centrā, pie pamatnes augsta bāze. Zem otrā stāva logiem balustra cilnis kā savienojuma elements starp pilastru bāzēm. Fasādes abās malās platāki pilastrī ar augstākām bāzēm un doriski atturīgu orderi. Zem otrā stāva logiem festoni – skulpturāls cilnis kā ziedu vija ar lauvas galvu vidū. Ceturtā un piektā stāva logiem ornamentētas ģipša aplodas. Virs ceturtā stāva logiem profilēts pusapļa segmenta sandriks ar ornamentālu aploci un nišā izvietotu skulpturālu cilni (divi veidi). Virs piektā stāva logiem lēzeni segmentveida sandriki. Ceturtā un piektā stāva fasādes apmetumā dekoratīvi horizontāli rievojumi.

Dati par eklektiskā tēla ieviešanas laiku ēkas fasādē, idejas autoriem, ēkas nodošanu ekspluatācijā nav pieejami.

No funkcionālisma līdz eklektikai

«Piecu stāvu ēkas projekts Rīgas būvvaldē saskaņots 1931. gadā, un to izstrādājis, kā arī būvdarbus uzraudzījis pazīstamais arhitekts un inženieris Teodors Hermanovskis,» stāstot par nama vēsturi, uzsver īpašnieku pārstāvis Gunārs Jansons. Arhīvu dokumenti liecina, ka Rīgas būvvaldē projekts apstiprināts 1931. gada 11. septembrī. Ēkas būvniecība uzsākta nekavējoties,

un 1931. gada 18. decembrī Teodors Hermanovskis jau ziņo pilsētas būvvaldei, ka «pabeigtas mūra sienas un uzlikts skārda jumta segums». Līdz 1932. gada 15. aprīlim pirmajos trīs stāvos «izblankotas šķērssienas», tomēr fasādes joprojām ir bez apmetuma un turpmāki celtniecības darbi uz laiku pārtraukti, jo ēkas saimniekam trūkuši līdzekļi. Par to liecina viņa sarakste ar Rīgas būvvaldi 1932. gada pavasarī.



BETONAM

betonam.lv

**veidņu noma
betonēšanai**

Rīgā un Latgales lielākajās pilsētās

tālrunis 28 34 34 34 | info@betonam.lv



Interesanti, ka sākotnēji izstrādātais projekts paredzēja funkcionālisma stila būvi ar horizontālu fasādes kompozīciju, stilam raksturīgu logu dalījumu un ārdurvju veidolu.

Gunārs Jansons stāsta, ka Rīgas būvvaldes arhīva dokumentos nav saglabājušās ziņas par to, kāpēc un kad projektā paredzētā ēkas stilistiska mainīta no funkcionālisma uz eklektiku ar 19. gadsimta otrās puses arhitektūrai raksturīgajām detaļām, veidiem un piesātinājumu nama fasādē un arī interjerā. Tomēr tieši šādā veidolā dzīvojamā ēka saglabājusies līdz mūsdienām.

Aleksandra Čaka ielas 61. nama pirmā stāva plašais stiklojums ar stūra logiem, gludā sienu plakne bez dekoratīviem elementiem gan vēl liecina par sākotnējo funkcionālisma stila ieceri, bet pretēji tam fasāde no otrā līdz piektajam stāvam, kā arī greznās ārdurvis veidotas bagātīgi dekorētas eklektikas stilā.

Sadrupušos elementus atjauno darbnīcās
Fasādes atjaunošanas procesā tika veikti apjomīgi būvniecības un restaurācijas darbi, kas tika uzticēti AS *Būvuzņēmums Restaurators*. Starp šiem darbiem būtu izceļamas vairākas pozīcijas, no kurām neapšaubāmi nozīmīgākā ir fasādes vēsturisko dekoratīvo elementu atjaunošana.



Fakti par ēkas arhitektu

Teodors Hermanovskis (1883–1964) dzimis Jaunjelgavā lauksaimnieka ģimenē. Bija 1905. gada revolūcijas dalībnieks. Vairoties no represijām, neilgu laiku dzīvoja emigrācijā Šveicē. Pēc atgriešanās 1911. gadā pabeidza Rīgas Politehnisko institūtu. No 1912. gada bija Rīgas–Orlas dzelzceļa valdes inženieris. Pirmā pasaules kara laikā Hermanovskis tika iesaukts armijā, kur bija 12. armijas štāba Ceļu pārvaldes priekšnieks. Pēc Kārļa Ulmaņa uzaicinājuma pievienojās Latvijas Pagaidu valdībai, kur no 1918. līdz 1920. gadam bija satiksmes un darba ministrs. Vēlāk Hermanovskis bija laikraksta *Latvijas Sargs* un žurnāla *Nedēļa* redaktors. No 1925. gada Hermanovskis darbojās celtniecības uzņēmumos par būvinženieri. Pēc viņa projektiem Rīgā uzceltas apmēram 100 dzīvojamās un sabiedriskās ēkas. Tiesa, lielākā daļa no tām Teikā. 1944. gadā Hermanovskis devās bēgļu gaitās uz Vāciju, kur apmetās Eslingenē. Vēlāk viņš izceļoja uz ASV, kur arī darbojās celtnu projektēšanā un celtniecībā. Miris Edžvoterā Ņūdžersijā. 2011. gadā Teodora Hermanovska vārdā tika nosaukta iela Torņakalnā.



garāmbraucējus, kas pārvietojas pa Čaka ielu diennakts tumšajā laikā.

Savukārt AS *Būvuzņēmums Restaurators* valdes priekšsēdētājs Mareks Mamajs teic, ka situācija ar vēsturisko dzīvojamo namu atjaunošanu pilsētā pēdējos gados ir ievērojami uzlabojusies. «Tas varētu būt saistīts gan ar Rīgas pašvaldības atbalstu vēsturisko ēku atjaunošanas projektiem, gan arī ar iedzīvotāju vēlmi uzlabot vidi un savu dzīves kvalitāti, atjaunojot vēsturiskās ēkas, kurās viņi paši dzīvo. Jebkurā gadījumā mēs esam priecīgi, ka varam strādāt ne tikai valstiski nozīmīgos projektos, bet arī šādos, kur palīdzam atjaunot dzīvojamās ēkas pilsētnieku vajadzībām. Visvairāk priecē fakts, ka vēsturisko namu īpašnieki tagad jau paši meklē risinājumus, pēta līdzīgus projektus un, nākot pie mums, ir sagatavoti dažādiem izaicinājumiem,» uzsver uzņēmuma vadītājs. BI

Uzņēmuma būvdarbu vadītāja palīgs Kārlis Treijs teic, ka liela daļa no ēkas dekoratīvajiem elementiem bija ļoti sliktā tehniskajā stāvoklī, tāpēc tur, kur vien tas bija iespējams, šie elementi tika pieveidoti uz vietas objektā. Savukārt tur, kur tas nebija iespējams, visi veidojumi, vilkumi un dekori tika noņemti, salaboti vai izgatavoti no jauna uzņēmuma darbnīcās, pēc tam nostiprināti atpakaļ savās vietās pie ēkas fasādes.

«Jumta dzegas dekori un modiljoni no fasādes bija pazuduši, tikai dzegas pārkares apakšpusē varēja samanīt to atrašanās vietas. Bet viens modiljona un arī dzegas dekora paraugs bija saglabājies, lai gan arī tas bija tuvu sadrupšanas un sadalīšanās stadijai. Šis, kā arī daudzi citi fasādes dekoratīvie elementi atjaunošanas procesā tika rūpīgi demontēti, restaurēti un atlieti no jauna,» stāsta Kārlis Treijs, uzsverot, ka par šo rūpīgo darbu paldies jāsaņem amata meistaram – dekoratīvo būvelementu veidotājam Georgijam Dolmatovam.

Cita starpā AS *Būvuzņēmums Restaurators* speciālisti veica jumta karnīzes remontu, fasādes sienas apmetuma un vārtrūmes atjaunošanu, jaunu skārda palodžu montāžu, kā arī moderna fasādes dekoratīvā apgaismojuma uzstādīšanu. Darbi pie fasādes atjaunošanas tika uzsākti 2017. gada maijā, bet pabeigti tā pašā gada oktobrī.

Īpašnieki ir gandarīti

Nama īpašnieku pārstāvis Gunārs Jansons neslēpj, ka ir apmierināts ar restauratoru veikumu: «Jāatzīst, ka daudzi ēkas dekoratīvie elementi bija patiešām sliktā stāvoklī, un šķita neticami, ka tos izdosies izglābt un atjaunot, saglabājot ēkas vēsturisko veidolu. It sevišķi to var teikt par jumta dzegas modiljoniem, kuri tagad, pateicoties rūpīgam restauratoru veikumam, atkal atrodas savās vietās un lieliski papildina kopējo eklektikas ansambli nama arhitektūrā.» Tāpat ēkas īpašnieki ir gandarīti par jauno fasādes apgaismojumu, jo tas ne tikai priecē nama iemītniekus, bet arī garāmgājējus un

CEWOOD
CEMENTĒTAS KOKA ĒVEĻSKAIDAS PLĀTNES

MATERIĀLS JŪSU KOMFORTAM UN VESELĪBAI

- **AKUSTIKA** – skaņas izolācijas un absorbcijas risinājumi
- **DIZAINS** – mūsdienīgi, dekoratīvi iekšējās apdares risinājumi
- **BŪVNIECĪBA** – ekoloģisks un ilgmūžīgs siltumizolācijas materiāls



www.cewood.com